

виконання самостійної роботи сприятиме підготовці компетентного фахівця з працезохоронної діяльності, здатного приймати нестандартні правильні рішення і нести за них відповідальність.

Таким чином, сучасна система вищої освіти, зокрема, при підготовці фахівців з працезохоронної діяльності, має орієнтуватися на вільний розвиток, високу культуру, творчу ініціативу, самостійність, мобільність, що вимагає якісно нового підходу до формування майбутнього фахівця. Вирішення завдань щодо подальшої інтеграції України в європейський науково-освітній простір, перехід до динамічної ступеневої системи навчання таких фахівців можливі шляхом подальшого удосконалення вітчизняної системи вищої освіти та реалізації в ній компетентнісного підходу з урахуванням досягнень інших освітніх інновацій і класичних підходів [3, с. 302].

Список використаних джерел

1. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – Режим доступу: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>. – (дата звернення 15.03.2018 р.). – Назва з екрана.
2. Цина А. Ю. Основи охорони праці : підручник для студентів педагогічних ВНЗ / А. Ю. Цина. – Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2014. – 382 с.
3. Шароватова О. П. Компетентнісний підхід при підготовці нового покоління фахівців у сфері цивільної безпеки / О. П. Шароватова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2016. – № 3 (300). – С. 295–304.

Леся Крупіна

*заступник директора Кременчуцького
педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка
(м. Кременчук)*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Актуальний запит українського суспільства на Нову школу і у зв'язку з цим на популяризацію професії педагога, формування у старшокласників професійно важливих мотивів, якостей, особистісних рис, необхідних для отримання педагогічної професії, потребує реалізації комплексу заходів щодо організації відповідного змісту профорієнтаційної роботи серед учнів ЗНЗ, першочергово – в системі «ліцей (базова школа) – педагогічне училище (коледж)», спрямованих на виховання стійкого інтересу до педагогічної професії, розвиток умінь і навичок, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності, підвищення рівня педагогічної підтримки професійного самовизначення старшокласників. Нами визначено три напрями реалізації такого запиту – аксіологічний, когнітивно-інтелектуальний, компетентнісний (рис. 1).

Першим і найбільш важливим напрямом відновлення ресурсу педагогічних кадрів обрано *аксіологічний*, адже свідомий вибір педагогічної професії можливий лише при наявності у майбутнього педагога ціннісно-зорієнтованої життєвої позиції, адекватної його майбутній соціальній місії. З'ясовано, що в педагогічні навчальні заклади нині приходять юнаки та дівчата, які не мають відповідної професійної спрямованості на педагогічну діяльність, не готові до виховної роботи, яка також не входить до системи їхніх пріоритетних життєвих цінностей; рівень мотивації майбутньої професійної діяльності та педагогічної культури в більшості студентів, котрі щойно вступили до педагогічних вишів, досить низький і необхідними є спеціальні зусилля для його підвищення.

Рис. 1 Напрями реалізації запиту суспільства на розвиток педагогічної культури старшокласників як майбутніх учителів

Проблему допрофесійної підготовки старшокласників як майбутніх учителів можливо вирішити засобами збереження й створення інноваційної мережі ліцеїв, гімназій, спеціалізованих профільних гуманітарно-педагогічних класів загальноосвітніх шкіл, де проходить раннє й поглиблене формування в учнів якостей особистості й ознак компетентності, без яких неможливе майбутнє педагогічне самоствердження. Оскільки для сучасного стану теорії й практики професійної орієнтації на педагогічну професію характерні протиріччя між: потребою суспільства в учителях, зорієнтованому на компетентнісну модель навчання, здатному до проектування й

реалізації сучасних освітніх систем і технологій та недостатньою розробленістю теоретичних основ професійної соціалізації вчителів; затребуваністю реальних систем допрофесійної відбору й включення майбутніх учителів у ситуацію професійного розвитку та недостатньою обґрунтованістю систем формування спрямованості на педагогічну діяльність у молодих людей у спеціалізованих профільних освітніх установах з педагогічною орієнтацією; необхідністю мати чіткі уявлення про структуру, функції й технології допрофесійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності та слабкою представленістю цих аспектів у науці, відсутністю різнобічної рефлексії функціонуючих зразків подібного досвіду [1; 2; 3], то існує проблема аксіологічного усвідомлення цілей, змісту, системи засобів і організаційних форм забезпечення професійно-педагогічної спрямованості допрофесійної підготовки старшокласників в умовах ЗНЗ, зорієнтованої на ціннісне сприйняття педагогічної професії учнівською молоддю.

Підтримуючи у зв'язку із зазначеним контекстом уведення до наукового обігу окремими дослідниками поняття «профорієнтаційної компетентності», яку визначають як здатність особистості до об'єктивної оцінки соціально-економічної ситуації, планування перспектив власного професійного зростання, соціально-професійної адаптації та мобільності, наголошуємо на компетентнісному напрямі впровадження результатів дослідження, що акцентує новоутворення, які потім виявляються в загальній компетентності особистості, відображаються в цінностях професійної готовності майбутнього вчителя. До них належать:

- освітня та професійна самоідентифікація, комфортність в освітній та професійній спільноті, аксіологічне сприйняття освітнього середовища;
- компетентнісне сприйняття обраних школою профілів навчання учнями і проектування власних варіантів професійного саморозвитку;
- усвідомлення освітньої та професійної мети і прагнення до її досягнення;
- ціннісне сприйняття особистісно-значущих освітніх продуктів, виявлених у процесі проходження профільних і професійних проб;
- компетентний вибір майбутньої педагогічної освітньої траєкторії й професійного становлення в умовах динамічного суспільства та ринку освітніх послуг.

Підтримуємо думку вчених: щоб вирішити завдання розвитку педагогічної профорієнтації старшокласників, зміст професійного самовизначення має бути компетентнісним, включати в себе майбутні альтернативні способи побудови сценарію професійного майбутнього; має відображати як стан освітньо-професійного середовища, так і потреби самовизначення особистості в ситуації реального професійного вибору [4]. З педагогічної точки зору ефективність вибору професії вчителя передбачає відповідність її індивідуально освоєної цінності рекомендаціям педагогів, що працюють із кожним конкретним старшокласником. Позитивною буде та ситуація, коли педагогічні рекомендації враховують і особистісні, й суспільні цінності. Результативність таких рекомендацій визначається збільшенням кількості учнів, які обирають педагогічні професії, свідчить про вищу дієвість допрофесійної педагогічної підготовки у загальноосвітньому навчальному закладі.

До основних компетентнісних показників ефективності допрофесійної підготовки майбутніх учителів у загальноосвітньому навчальному закладі належать:

– наявність у старшокласника як майбутнього вчителя плану професійного саморозвитку, обґрунтованість якого підтверджується цінностями професійного самовизначення на педагогічну професію, здатністю співвідносити вимоги професії вчителя до себе зі знанням власних індивідуальних особливостей, які безпосередньо впливатимуть на успіх у майбутній професійній педагогічній діяльності;

– упевненість старшокласника як майбутнього вчителя в соціальній цінності педагогічної праці, сформоване ставлення до неї як до власної життєвої цінності, життєвого пріоритету, ставлення до праці як до життєвої цінності, обґрунтований вибір професії на цих підставах;

– повна й адекватна педагогічна підтримка та донесення інформації старшокласникам про професійно важливі компетентності, необхідні для професії вчителя;

– достатня інформація про педагогічну професію та провідні шляхи її отримання, оскільки без чіткого уявлення про зміст, специфіку та умови праці в обраній професії майбутній учитель не зможе зробити обґрунтованого її вибору;

– чіткість уявлень учнів про вимоги педагогічної професії до людини, конкретного місця її здобуття, потребу суспільства й ринку в компетентних учителях;

– самостійно виявлена учнями активність із отримання необхідної інформації про педагогічні професії, бажання випробувати свої можливості в конкретній освітній діяльності, самостійне складання свого професійного плану;

– самопізнання старшокласника як майбутнього вчителя, залежність його обґрунтованого вибору від глибокого усвідомлення професійно важливих якостей.

До основних процесуальних ознак ефективності профорієнтаційної роботи зі старшокласниками як майбутніми вчителями відносимо: індивідуальну спрямованість будь-якого профорієнтаційного впливу (врахування особистісних якостей учнів, характеру сімейних взаємин, досвіду навчання в школі та в позашкільних закладах, розвитку професійно важливих якостей тощо) та зорієнтованість профорієнтаційних впливів на різнобічний розвиток особистості кожного учня (надання свободи у виборі професії, створення можливості для проби сил в різних аспектах педагогічної професійної діяльності, стимулювання активності в самостійному виборі сфери професійної діяльності та побудові професійного плану), тому важливим завданням допрофесійної педагогічної підготовки учнів, які свідомо йдуть до педагогічних вищих навчальних закладів, вважаємо створення умов для розвитку їхніх творчих здібностей на основі особистісного, аксіологічного, акмеологічного підходів, глибоке ознайомлення з особливостями професії педагога, формування високоморальних відносин, адже вчителями мають бути не ті, хто любить якийсь окремий шкільний предмет, а ті, хто любить дітей, може зрозуміти іншу людину так, як себе, володіє мистецтвом спілкування й переконання та ще багатьма компетентностями, що роблять учителя не лише фахівцем високого гатунку, а й цікавим для його вихованців.

Підкреслюємо: мета допрофесійної педагогічної підготовки полягає не в трансляції знань, а в створенні середовища, формуванні індивідуальної технології професійного проектування, сприяння учням набути необхідних життєвих і професійних компетентностей, спрямувати їх на розвиток суспільства, а це можливо за умов застосування когнітивно-інтелектуального напрямку, коли в ЗНЗ поширюються

сучасні інтерактивні освітні технології корпоративного навчання, активізуючі проблемно зорієнтовані технології, особистісно-орієнтовані технології розвитку професійно важливих компетентностей, інноваційні технології роботи з обдарованими дітьми, технології відкритої освіти тощо. Упровадження інноваційних педагогічних технологій допрофесійної підготовки старшокласників істотно змінює зміст і якість загальної та професійної освіти, зумовлює зміну її методичних основ у напрямі педагогіки співробітництва, у основі якої – спільні педагогічні цінності, освоєння моделей комплементарної, взаємодоповнювальної, пізнавальної активності учнів, навчання технологіям взаємної підтримки, опанування елементами педагогічного досвіду.

Зміст професійного самовизначення у окреслених вище обставинах має бути різноманітним і варіативним, містити альтернативні варіанти побудови сценаріїв професійного майбутнього. У зв'язку зі з'явою професійного педагогічного самовизначення кожного старшокласника змінюється і спосіб його інформаційно-педагогічної підтримки. Технологію інформаційно-педагогічної підтримки професійного самовизначення розглядаємо як складний процес взаємодії суб'єктів професійного простору: педагога-профорієнтолога, старшокласника, що самовизначається, та освітнього середовища.

Саме тому до змісту допрофесійної педагогічної підготовки, крім предметів гуманітарно-педагогічного профілю «Педагогіка», «Культура українського мовлення», «Етична грамати́ка», «Риторика», «Психологія» тощо, для підготовки старшокласників до навчання у педагогічному виші нами рекомендовано ввести факультативний курс «Юний педагог» (або «Майбутній учитель» чи «Основи педагогічної професії»), на заняттях із якого старшокласники як майбутні вчителі зможуть ознайомитися з основами педагогічних знань і методик викладання. У рамках факультативу уявлення про зміст та умови праці в обраній професії старшокласник як майбутній учитель зможе набути під час практичних занять, наприклад, у дитячому садку чи в школі I ступеня. Спробувати свої сили в конкретній освітній діяльності, самостійно вдосконалити свій професійний план учні можуть під час проведення в ЗНЗ Дня дублера (з подальшим обговоренням результатів проведених старшокласниками занять та з визначенням у закладі кращого «вчителя-дублера» року). Спільна робота ЗНЗ з викладачами кафедр педагогіки й психології педагогічного коледжу сприятиме інформуванню про професійно важливі якості, потрібні для професії вчителя, що можливо також за умов створення творчих спілок із представниками наукових інституцій та вищих педагогічних навчальних закладів. Індивідуальний характер профорієнтаційного впливу власного досвіду навчання старшокласників у школі потрібно враховувати під час написання студентами педагогічних вишів курсових, науково-дослідницьких робіт, у яких мають бути елементи пошуку, компетентність висловлювати й обґрунтовувати гіпотези, ідеї тощо. Допрофесійна педагогічна підготовка старшокласників на засадах системного підходу покликана забезпечити їх як майбутніх учителів методами наукового дослідження, ввести в світ наукових педагогічних проблем; вона має сприяти формуванню якісно нового вчителя для Нової української школи. Наприклад, тематика наукових робіт учнів у секції «Педагогіка» Малої академії наук може бути присвячена вивченню питань: «Методика проведення

нестандартних уроків» (з різних предметів), «Формування творчої особистості учня у школі І ступеня», «Роль батьків у підготовці дитини до школи» тощо.

Водночас вищі педагогічні навчальні заклади за умови вдосконалення профорієнтаційної роботи зможуть досягти нової якості відбору абітурієнтів, зростання кількості студентів, мотивованих на отримання педагогічної професії; індивідуалізації освітнього процесу, збільшення кількості старшокласників як абітурієнтів, компетентних виконувати організаторські та педагогічні функції в процесі проведення занять і виховних заходів, сприятиме розширенню можливостей освітнього простору, визначенню нових способів взаємодії школи й соціуму, підвищенню конкурентоспроможності вишу на ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Аза Л. О. Особливості самовизначення молоді (на прикладі вибору вчительської професії) / Л. О. Аза // Філософська і соціологічна думка. – 1989. – № 6. – С. 3–10.

2. Артюшкіна Л. Педагогічні основи побудови багатoproфільного ліцею Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка як школи виховання особистості майбутнього педагога / Л. Артюшкіна, С. Петренко // Наукові записки Тернопільського держ. пед. у-ту; Серія Педагогіка. – 2001. – № 4. – С. 125–128.

3. Гольдіна С. А. Психолого-педагогические проблемы ориентации старшеклассников на профессию учителя : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / С. А. Гольдіна. – Новосибирск, 1974. – 25 с.

4. Становська Т. Критерії і рівні готовності старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії / Т. Становська // Тернопільський державний педагогічний університет. Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2001. – № 7. – С. 60–63.

Тетяна Лінькова

магістрантка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

(науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького Землянський А.М.)

(м. Мелітополь)

АНТИНОМІЯ «СВІЙ-ЧУЖИЙ» У ФІЛОСОФІЇ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА КАТЕГОРІЯ

Розвиток філософської думки завжди ґрунтувався на певних опозиціях, антиномічних категоріях, які демонстрували складність і неоднозначність нашого світу. Людина сприймає його через певний набір базових категорій, які формують та відображають її уявлення про певні речі, події та інших людей. Однією з найважливіших культурних констант, які формують картину світу людини, є набір бінарних опозицій. У новому історичному контексті на перший план виходить опозиція «свій-чужий», яка набуває глобальних форм і стає основою для розуміння різних